

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

11 (3) 2024

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 25.04.2024

Kabul tarihi | Accepted: 30.05.2024

Yayın tarihi | Published: 25.06.2024

Deniz Dinç

<https://orcid.org/0000-0001-7894-0439>

Dr.Lecturer (Assistant Professor), Independent Researcher, Harvard University, Davis Centre, Visiting Lecturer for the Academic Year 2024-2025, USA, denizyeniden@gmail.com

Atf Künyesi | Citation Info

Dinç, D. (2024). Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi'nde Postyapısalcılık Yaklaşımı: Richard Ashley ve Ernesto Laclau. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (3), 1957-1969.

Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi'nde Postyapısalcılık Yaklaşımı: Richard Ashley ve Ernesto Laclau

Öz

Bu çalışma, Richard Ashley ve Ernesto Laclau'nun siyasi teorilerinin karşılaştırmalı bir incelemesini sunarak, ikisinin de postyapısalcı düşünceyle olan ortak köklerine vurgu yapmaktadır. Her iki bilim insanı da farklı açılardan yaklaşım gösterse de, politik kimliklerin ve güç dinamiklerinin oluşumuna dair eleştirel perspektiflerden bakış açıları sunmaktadırlar. Ashley, Frankfurt Okulu'nun eleştirilerini paylaşarak pozitivist düşünce yöntemine karşı post-pozitivist bir yaklaşım geliştirmektedir. Ashley güvenlik ve egemenlik gibi uluslararası ilişkiler disipliniinde kullanılan geleneksel kavramların oluşumunu ve bu kavramların doğal kabul edilmesinin problemlerini vurgulamıştır. Dolayısıyla Ashley'nin çalışmalarında genel olarak yapısalcılığa, özel olarak neorealizmin determinizmine yoğun eleştiriler bulunmaktadır. Laclau'nun eserlerinde keşfedilen söylem kuramı, politik kimliklerin oluşumunda söylemin önemini vurgulamaktadır. Laclau, söylem, hegemonya ve halkın oluşumu gibi kavramlarda dil yoluyla toplumsalın oluşumunu incelemektedir. Laclau, öznellik meselesinde sınıfçı bakış açısı yerine halk kimliği altında çoğulcu siyasetin popülist kurucu dinamiklerine odaklanmıştır. Bu karşılaştırmalı analiz makalesinde, politikanın geleneksel anlayışlarını yeniden tanımlamada postyapısalcılığın epistemolojik ve metodolojik bağlamda derin etkisi vurgulanarak, politik öznelliklerin

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

oluşumu ve güç ilişkilerinin karmaşık doğası hakkında karşılaştırmalı bir özgün bakış açısı sunmak amaçlanmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Siyaset Teorisi, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Postyapısalcılık, Richard Ashley, Ernesto Laclau*

Poststructuralism in International Relations and Political Theory: Richard Ashley and Ernesto Laclau

Abstract

This paper presents a comparative analysis of the political theories of Richard Ashley and Ernesto Laclau, emphasising their common roots in poststructuralist thought. Although both scholars approach from different angles, they offer critical perspectives on the formation of political identities and power dynamics. Ashley shares the criticisms of the Frankfurt School and develops a post-positivist approach against the positivist method of thinking. Ashley emphasises the formation of traditional concepts used in the discipline of international relations such as security and sovereignty and the problems of taking these concepts for granted. Therefore, Ashley's work is heavily critical of structuralism in general and the determinism of neorealism in particular. The discourse theory explored in Laclau's works emphasises the importance of discourse in the formation of political identities. Laclau analyses the formation of the social through language in concepts such as discourse, hegemony and the formation of the public. Instead of a classist perspective on subjectivity, Laclau focuses on the populist constitutive dynamics of pluralist politics under the identity of the people. In this comparative analysis article, the profound epistemological and methodological impact of poststructuralism in redefining traditional understandings of politics is highlighted, offering an original comparative perspective on the formation of political subjectivities and the complex nature of power relations.

***Keywords:** Political Theory, International Relations Theories, Poststructuralism, Richard Ashley, Ernesto Laclau*

Giriş

Bu çalışma Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi disiplinlerinde postyapısalcı yaklaşım kullanan iki düşünürün düşüncelerini incelemektedir. Postyapısalcılık yaklaşımı çoğu zaman postmodernizmle eşitlenerek ve yapısalcılığın zıttı şeklinde algılanarak kavramsal temelde düşünce düşünce kargaşası ortaya çıkmaktadır. Aslında postyapısalcılık yapısalcılığın karşıtı değil yapısalcı düşünceye eleştirel şekilde katkıda bulunarak bu düşüncenin eksik bıraktığı alanları dolduran bir düşünce akımı olarak düşünülmelidir. Bu boyutta düşünüldüğünde yapının determinizminin ihmal ettiği olumsuzluğu veya öngörülemezliği (contingency) siyaset içine alarak uluslararası ilişkilerin ve siyasetin karmaşık doğasını daha iyi anlamlandırmamızı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu makaledeki bakış açısı, postyapısalcılığı yapısalcı geleneğe eleştirel olarak yaklaşarak onu geliştiren çeşitli düşünsel frakmanlar manzumesi olarak değerlendiren hattadır (Dinç, 2022). Richard Ashley, Uluslararası İlişkiler'in eleştirel teori ve

postyapısalcı perspektifle yenilenmesini sağlayan önemli düşünürlerinden birisidir. Aslında 1980'lerde Uluslararası İlişkiler disiplininin Neoliberalizm ve Neorealizm gibi ana akım teorilerinin baskısından kurtulmasını sağlayan ilk en önemli teorisyenlerindendir (Campell, 2010). Ernesto Laclau ise Siyaset Teorisi'nde postyapısalcı söylem teorisi kullanarak Marksizm'in aksayan teorik alanlarına postyapısalcı yaklaşımla müdahalelerde bulunur; Marksist teorinin yenilenmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle sınıf meselesi bağlamında Ellen Wood (1999) ve Norman Gerez (1987) gibi daha gelenekselci Marksist düşünürlerin sert eleştirilerine hedef olmasına rağmen, sınıf ve diğer kolektif kimliklerin eklemlenerek bir eşdeğerlik zinciri etrafında hegemonik bir halka yaratmayı hedefleyen, Laclau'nun söylem teorisi 1980'lerden başlarayak siyaset teorisinde etkili olmuştur. Laclau aynı zamanda Hardt ve Negri gibi post-Marksist düşünürlerle de polemikler yapar. Böylelikle Hegelci diyalektiğin etkisinin Hardt ve Negri'nin eserlerinde de görüldüğünü iddia etmiştir (Dinç, 2020). Yine Ernesto Laclau popülizm çalışmalarının güncel siyasette önem kazanmasıyla birlikte, son on yıl içinde tekrar hatırlanarak akademik çalışmalarda gündeme oturmuştur. Laclau'yu halk ve popülizm kavramlarını sistematik şekilde açıklayan bir popülizm teorisi oluşturan günümüzdeki ilk ve tek düşünür olarak kategorize etmek yanlış olmayacaktır.

Postyapısalcılığın Uluslararası İlişkiler disiplinine katkısı özellikle devlet kavramı üzerinden olmuştur. Devleti özsel ve tarih dışı biçimde ele alan ana akım kuramların aksine postyapısalcılık devlet kavramıyla çok daha derinden ve kapsamlı şekilde ilgilenmiştir. Foucault'un bilgi ve güç arasındaki etkileşimini vurgulayarak devletin tarihsel bir şekilde güç ilişkileri içinde incelenmesi, postyapısalcı bakış açısı ile beraber, devlet, egemenlik gibi kavramların değişimini ve göreceliğini anlamlandırmamızı sağlamaktadır. Özne ve nesne ayırımına dayanan modernist görme ve bilme biçimleri Foucault sayesinde hakikatin çoğulluğu düşüncesini sosyal teoriye kazandırmıştır. Foucault'a göre sistemin dışında bir alternatif oluşmamakta; sistem kendi muhalefet biçimlerini de kendi üretmektedir. Akgün (2024) Georg Simmel'in Yabancı ve Walter Benjamin'in Flanör'ünü kıyasladığı makalesinde modernizm içinde gelişen alternatifliğin sınırlarını gösterir. Yazara göre Simmel'in Yabancı ve Benjamin'in Flanör'ü muhalif fikirlere odaklanıp, kendi gerçekliğiyle kapitalist tüketim toplumundaki gerçekliklere eleştirel yaklaşıp da yine modernist paradigma içinde kurulan ve muhalifleşen öznelerdir. Dolayısıyla, modernist bilme ve görme eğilimlerini de içlerinde taşırlar. Yani sistem kendi muhalif dinamiklerini de kendi paradigmasında üretmektedir. Bunlardan toplu bir kaçış olanaklı olmamaktadır.

Siyaset teorisi açısından ise söylem teorisi dilin ve söylemsel kuruluşun dışında dışsal bir gerçekliğin olmadığına vurgu yapması açısından önemlidir. Yani gerçeklik bir söylem üzerine

kurulmaktadır. Düşüncenin dışında dışsal bir dünya bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, söylem hem özneyi hem de nesneyi belirlemektedir. Kimlik bağlamında söylem teorisini düşündüğümüzde kimliğin her zaman karşıtıyla ilişki içinde kurulduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla, postyapısalcı yaklaşımlar geleneksel anlamlara ve yerleşmiş pratiklere bir etki alanı sağlamaktadır. Böylece, siyasetin değişkenliğine ve karmaşıklığına ışık tutmaktadır. Postyapısalcılığı bir teori olmaktan ziyade bir bakış açısı olarak görmek gerekir. Bu yaklaşım, birbirinden farklı temalara değinerek teoriyi pratik içinde ve pratiği teorik içinde değerlendirir ve mevcut teorilerin zayıf yanlarını da görmemizi sağlar (Campbell, 2010). Dolayısıyla, postyapısalcılık bir teoriden ziyade bir eleştirel yaklaşım biçimidir.

Richard Ashley ve Ernesto Laclau'nun düşünceleri özelinde postyapısalcı yaklaşımla Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi disiplinlerinin yorumlanmasına odaklanan bu çalışmada ilk olarak Richard Ashley'nin Uluslararası ilişkiler disiplinine bakış açısı ana hatlarıyla incelenecektir. Daha sonra Ernesto Laclau'nun postyapısalcı ve post-Marksist bakış açısının özgün yanları incelenerek son bölümde iki düşünürün postyapısalcı bakış açılarının bir kıyaslanmasına yer verilecektir. Sonuç bölümünde ise yapılan tartışmaların genel bir değerlendirmesine yer verilecektir.

1.Richard Ashley: Neorealizm'in Düşünsel Fakirliği

Richard Ashley, 1981'den beri Arizona State Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde, emekliye ayrılana kadar uzun süre çalışmıştır. Lisans eğitimini California Üniversitesi, Santa Barbara'da tamamlamış ve 1977'de Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT)'den doktora derecesini almıştır. Ana çalışma alanı, uluslararası ilişkilerde postyapısalcılık ve eleştirel teoridir. Ashley, uluslararası ilişkilerde ana akım teorileri, özellikle de Neorealizmi, Neoliberalizmi ve yapısalcılığın Marksizm versiyonlarını (Bağımlılık okulu) eleştirmektedir. Ona göre, toplum bilimlerinde pozitivist anlayış, siyasette sorunlu bir yaklaşımdır. Bu nedenle, pozitivismi ve pozitivismin toplum bilimlerindeki temellerini Frankfurt Okulu'nun diğer eleştirel kuramcılarıyla benzer şekilde deşifre etmeye çalışmıştır. Ashley'nin düşüncesini anlamak için öncelikle pozitivism kavramına ve siyaset ile epistemoloji arasındaki ilişkilere bu çalışmada kısaca değineceğim.

Pozitivist düşünce basitçe özne ve nesne kavramlarının epistemolojik ayırımına dayanır. Pozitivistler için nesne, özne tarafından harici olarak araştırılabilen dışsal verilerdir. Dolayısıyla, bu anlayışa göre bilimsel yöntemler, nesneyi keşfetmek, analiz etmek ve aynı zamanda onu öznenin kontrolü altına almak için uygulanabilir. Başka bir deyişle, pozitivist yaklaşıma göre bilimsel bilgi, insan zekası tarafından nesnel gerçeğin anlaşılmasıdır. Nesnenin

elde edilmesi deneyim ve gözlem yoluyla gerçekleşir. Dolayısıyla, pozitivistimin köken aldığı temel felsefi geleneğin ampirik bilgi olduğunu söylemek mümkündür (Köker, 2008).

Pozitivizmin bir diğer önemli boyutu, sadece siyasetin hâkim yapısını incelemesi ve ulaşılmaması gereken 'iyi siyasi sistem' eğilimini dikkate almamasıdır. Bu noktada pozitivism, ana akım sorun çözme teorilerinin bir tutkalı olarak değerlendirilebilir. Pozitivizm ayrıca Siyaset Bilimi ve Siyaset Felsefesi arasında ayırım yapar. Böylelikle 'iyi' arayışı, metafizik ve bilimsel olmayan siyaset kavramlaştırması haline gelir. Bu bağlamda, hatta Antik Yunan Polis'lerinde iyi bir yaşam biçimi arayan Antik Yunan filozofları bile bilimsel olarak etiketlenir (Köker, 2008). Devamlılıkla, pozitivist kavrayışa göre Modern 'Bilimsel' siyaset, İtalya'daki 'gerçek' güç ilişkilerine odaklanan Machiavelli ile başlar (Köker, 2008). Machiavelli, iktidarın ele geçirilip kontrolünün sağlanmasını isteyen hükümdara ünlü Prens kitabında tavsiyelerde bulunur (Machiavelli, 2008). Dolayısıyla pozitivist anlayışla uyumlu olarak politika, felsefe olmaktan çıkarak güncel olanı bilimsel olarak açıklayan bir rol üstlenir (Köker, 2008). Eleştirel kuram (Critical Theory) sosyal bilimlerin doğa bilimlerinin epistemolojisi ve metodolojisiyle incelenemeyeceğini savunur. Sosyal bilimlerin konusu nesnel değil insanlardır ve insanların dünyası dil ve sembol sistemine bağlıdır. Sosyal ve siyasi dünya dışsal bir fenomen değildir; aslında insanlar tarafından oluşturulur ve değiştirilir. Bu nedenle eleştirel kuram, pozitivist epistemolojinin nesne-özne ayırımını reddeder. Siyaset Bilimi açısından eleştirel kuram siyaset biliminin dünyayı açıklamak yerine anlama yönünde evrilmesi gerektiğine vurgu yapar (Köker, 2008). Eleştirel kuram, araçsal akıl yürütme (rasyonalite) üzerine çıkmayı ve insanlar arasındaki iletişimle ulaşılabilecek etik bir iyiyi arar. Eleştirel kurama göre, eşit katılımcıların karar süreçlerinde akıl yürütmesi insanların özgürleşmesini sağlar (Köker, 2008). Bu bağlamda, Ashley, özgürleşme (emancipation) kavramına özel önem vermektedir. Ashley, özgürlüğü, insanların kendi geleceklerini tam istek ve bilinçle belirleme kapasitesini inkâr eden kısıtlamalardan, egemenlik ilişkilerinden ve bozulmuş iletişim ve anlama koşullarından kurtulma olarak tanımlamaktadır (Ashley, 1981). Bu iki farklı siyasi felsefenin genel öncülerinden sonra, pozitivism ve eleştirel kuram, Ashley'in teoriye özgü katkılarına daha fazla odaklanma olanağı sunmaktadır. Ashley, Poverty of Neorealism (Neorealizm'in Yoksulluğu) başlıklı makalesinde neorealist metin öncüllerini deşifre eder. Ashley uluslararası ilişkiler teorisi olan neorealizm ile Althusser'in yapısalcılığı arasında şaşırtıcı benzerlikler keşfeder. Ashley, Althusser'in Yapısal Marksizm'inin eleştirisiyle başlayarak, Yapısal Marksizm ile neorealizm arasındaki benzerlikleri ortaya koyar. Ashley'nin belirttiği üzere:

"Althusser'in yapısalcılığı gibi, neorealist yapısalcılık da öncüllerine göre 'gerçekten bilimsel' bir şekilde nesnesini sunarak, iddia edilen ortak duyusal, öznelci, atomcu ve

deneyisel anlayışlardan radikal bir şekilde ayrılır. Althusser'in yapısalcılığı gibi, neorealizm, politik uygulamayı sınırlayan, düzenleyen ve sonunda bütünüyle kısıtlayan bir yapısal bütünlüğü kavradığını iddia eder. Althusser'in Yapısalcı Marksizm'i gibi, neorealizm de çok hızlı bir şekilde hâkim bir ortodoksi haline gelmiştir. 1960'ların ve 1970'lerin Fransası'nda, Althusser'in yapısalcılığı, radikal filozofların bir kuşağının entelektüel gelişimini yönlendiren belirleyici bir metin olmayı başardı. 1980'lerin Amerika Birleşik Devletleri'nde, neorealizm ve hegemonyanın yapısal teorisi, uluslararası politika alanında ölçülü bir tartışma ve bir kuşağın ritüeli çerçevesinde bir mezura oluşturur'' (Ashley, 2000, s. 1574).

Ashley, neorealist yapısalcılığın yapısını genellikle devletçilik (Statism), faydacılık (Utilitarianism), pozitivizm ve yapısalcılık olmak üzere 4 temel kavramı hesaba katarak inceler. Yapının insan faktörünü toplumsal değişim anlarında azalttığını belirttiği gibi, Ashley'e göre yapı politikanın alanını daraltır. Ayrıca, Waltz'ı eleştirir ve Waltz'ın yapısalcılığının tarihsel kökleri olmadığını iddia eder. Ashley doğal olarak, klasik realistleri nispeten az eleştirir. Çünkü onların neorealistlere kıyasla daha fazla politikaya açık olduklarını düşünür (Ashley, 2000). Ashley, neorealizmin dünya aktörü modeli olarak devleti öne çıkaran devlet merkezli bir teori sunan olduğunu vurgular. Ashley bu bağlamda şunları belirtir: *“Devletin temelde sorunlu veya tartışılabilir olabileceği önerisi, neorealist teoriden dışlanmıştır. Gerçekten de, neorealist teori, devletin kendi meşrulaştırmaları çerçevesinde yalnızca devletin sorunları olduğunu kabul etmeye ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak kaynakları harekete geçirmeye hazır olduğu ölçüde devletin sorunlarını kabul etmeye hazırdır”* (Ashley, 2000, s. 1583).

Faydacılık (Utilitarianism) açısından, Ashley, Hayek ve von Mises'in yazılarının faydacı (utilitarist) algısına atıfta bulunur. Bu faydacı bakış açısı, araçsal rasyonaliteyle (ekonomik rasyonalite) hareket eden bireysel aktörleri vurgular. Bu nedenle, Ashley'nin işaret ettiği gibi utilitarist kavram bağlamında pazar, rasyonel, objektif eylem, etkileşim, düzen ve değişimin ideal bir modeli olarak kendini sunar (Ashley, 2000). Kısacası Ashley, uluslararası sistemde neorealist yaklaşımların, devlet merkezli bir bakış açısıyla birlikte faydacı bir bakış açısını içerdiğini iddia eder.

Richard Ashley, sadece eleştirel teorisyenler içinde değil aynı zamanda postyapısalcı teorisyenler içinde de kategorize edilmiştir. Derrida'nın dekonstrüktivist (yapıbozumcu) yöntemini kullanır ve sadece metin eleştirisi üzerinde odaklanarak, tartışma eleştirisi yapmaktan kaçınır (Ashley, 1989). Ashley'nin yeni bir alternatif teori oluşturmaktan kaçındığı söylenebilir. Ashley bu meseleyi şu şekilde yorumlamaktadır: Neorealizmi eleştirirken, sadece neorealist teoriyi değil, aynı zamanda eleştiriyi savuşturan ve neorealist teorinin pek çok teorik eksikliğini gizleyen baskın yöntem anlayışlarına karşı da hareket ettim. Ancak, alternatif bir

teori için bazı olasılıkları kısaca özetledim ve alternatif bir yöntem için argümanımın etkilerini bir taslak olarak bile çizmedim (Ashley, 1989).

Keyman'a (2003) göre, Ashley ve diğer postmodern eleştirel düşünürlerin teorik ertelemesi, baskın uluslararası ilişkiler teorilerinin kapsamının ötesinde, alternatif-çoğulcu bir teori yaratma eğiliminde olan postmodern kavramlara dayalı tartışmanın popülerliğini artırıyor. Bu noktada, Ashley'nin katkısının değerlendirilmesi çok zordur. Çünkü o, sistematik bir düşünme şekline katılmayı reddeder. Ashley'nin eserleri çok sayıda destek ve olumsuz eleştiri çekmiştir. Ashley'e muhalif teorik düşünceler, onun düşüncelerini devletler arası ilişkilerin teorik bütünlüğüne bir tehlike olarak görmüşlerdir (Martin, 1999). Metod açısından, Ashley çalışmalarında anti-pozitivist eleştirel bir yaklaşım kullanır. Analizleri, metinlerin dekonstrüksiyonuna dayanır. Neorealist teorinin çerçevesi içinde güç dengesi (balance of power) konusunu eleştirir. Hegemonik ve ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin egemenliği altında acı çeken kurtarıcı insan pratikleri, onun için çalışma özneliği oluşturmaktadır. Düzen ve değişim konusunda, pozisyonu eleştirel teorisyenlerden uzak değildir; değişim, egemen paradigmalardan dekonstrüksiyonu ve insanların alternatif, insani, sistem-dışı müdahalesi ile başarılabilecektir.

2.Ernesto Laclau: Post-Marksizm, Halk ve Popülizm

Ernesto Laclau (1935-2014) Arjantinli siyaset filozofudur. Doktorasını İngiltere'de tamamlamış ve İngiliz üniversitelerinde siyaset teorisi alanında çalışmalarına devam etmiştir. Laclau, Chantal Mouffe ile beraber Marksizm'in Postyapısalcı bir boyutta yeniden yorumlanması için çaba harcamıştır. Aslında Post-Marksist etiketini de Laclau çok da isteyerek benimsememiştir; bu sıfat geleneksel Marksist cenahdan özellikle Norman Geras'la (1987) yapılan polemik sonucunda üstünde kalmıştır. Laclau'nun Marksizm'de gördüğü yapısal sorunlara değinmek gerekirse hiç kuşkusuz Hegelci diyalektik ilk sırada gelmektedir. Hegelci diyalektiğin olumsuzluğu, öngörülemezliği (contingency) dışlayan bütünselci yapısı Laclau için sorun teşkil etmektedir. Ayrıca Laclau Marksizm'de sosyal antagonizmaların ortadan kalktığı herşeyin eşitlendiği antagonizmasız, çelişkisiz bir toplum ütopyasının içinde demokrasi sorunu barındırdığına dair görüşlere de yer vermiştir. Öznellik meselesinde ise hiç kuşkusuz en önemli eleştiri işçi sınıfından özsel bir devrimci atılım beklenmesi olmuştur. Laclau Marksizm'in yapısal eksikliklerini çözümlmek için Gramsci'nin hegemonya kavramına başvurmuştur. Laclau'nun (1979) gençlik eserinde, *Politics and Ideology in Marxist Theory (Markist Teoride Ideoloji ve Politika)* son analizde sınıf çatışması hegemonik ilişkiyi üst-belirlemektedir. Ancak, hegemonyanın kurulması için sınıf dışında din, milliyetçilik, çevre, kadın meselesi gibi alanlarda sınıf indirgemeci olmayan bir siyasetle toplumdaki diğer antagonizmaların sınıf

politikasına bağlanması siyaseti ortaya atılmıştır (Laclau, 1979). Bu anlamda özsel olarak işçi sınıfına biçilen devrimci rolü reddederek Laclau, sınıf indirgemeci Ortodoks Marksist hatla kendini ciddi bir şekilde ayırmıştır. Laclau'ya göre sınıf indirgemeci geleneksel Komünist partiler sol politikanın gelişmesi açısından sekter bir rol üstlenir. Alman Sosyal Demokratları'nın Naziler karşısında yenilmesinin sebebi Laclau'ya göre bu sınıf indirgemeciliktir. Yani Laclau iddia etmektedir ki Nazi'ler sağ popülizmi çok etkili şekilde uygulayıp kendi ideolojileri doğrultusunda geleneksel, tarihsel değerler üzerinde siyaset yaparken, Alman Sosyal Demokratları halkın popüler demokratik talepleri üzerinden eklemlenme siyaseti yaratamamıştır. Dolayısıyla Naziler karşısında başarılı olamamışlardır (Laclau, 1979).

Laclau'yu Post-Marksizm'e götüren süreç ise hiç kuşkusuz Chantal Mouffe'la beraber yazdıkları *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* eseriyle olmuştur (Laclau & Mouffe, 2014). Bu eserde hegemonya sınıf bağlamından da koparılarak söylem teorisini ve siyaseti açıklayan bir element haline gelmiştir. Laclau'nun postyapısalcı düşüncelerden etkilenmesi aslında postyapısalcılığın kökenlerini 1980'lerde aratmamalıdır. Bir parantez olarak şunu belirtmekte fayda vardır: Postyapısalcı düşüncenin kökleri Antik Yunan'da Sofistler üzerinden şekillenmiştir. Sofistler'in objektif doğruya karşı doğrunun çoğulluğuna ve göreceliğine ait düşünceleri her ne kadar onları Sokrates (Sokrates), Aristotile (Aristoteles) ve Plato (Eflatun)'dan ayırt etse de, postyapısalcılığa kapı açan fikirler Aristotile'nin düşüncesinde de bulunmaktadır. Aristotile'da örneğin, etik erdemler ne zorunluluktan ne de şans eseri (contingent) oluşmaktadır. Etik erdemler sadece insan eylemi ve akıl yoluyla kazanılmaktadır (Akgün, 2023). Bu bakış açısı özcülük ve determinizme yönelik postyapısalcı bakış açısıyla uyumludur. Gramsci'nin hegemonya kavramını postyapısalcı bağlama oturtan Laclau'ya göre siyaset hegemonya siyasetidir ve hegemonyada sınıfın da ayrıcalıklı bir rolü yoktur. Hegelci çelişki (contradiction) siyaseti yerini antagonizma (iki kutuplu zıtlık) kavramına devretmiştir. Antagonizmaların çoğulluğu içinde popülist bir cephe siyaseti Laclau'nun söylem teorisinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Sınıf indirgemeci siyaset toplumsal antagonizmaların çoğulluğunu bir eşdeğerlik zinciri üzerinden eklemleyip devrimci bir söylem üretemez. Eklemlenme siyaseti kurulu sistem tarafından karşılanamayan talepleri, ittifakların ötesinde kurucu bir siyasi öznelikle birbirine eklemleyerek yeni bir kolektif kimlik yaratma siyasetidir (Laclau & Mouffe, 2014). Laclau'ya göre bu yeni kolektif kimliği eklemleyen kimlik postyapısalcı bir içerikte düşünülmesi gereken halktan başkası değildir. Hegemonik halkada bütün talepler bir boş gösteren (empty signifier) etrafında birleşerek söylemsel özne yaratmaktadır. Laclau'nun söylem teorisi (discourse theory) maddi olanın da dilsel olarak inşa

edildiğini benimsemektedir. Bu anlamda tarihsel materyalizmden söylemin dışında maddi bir gerçeklik boyutunu göz ardı etmesi yoluyla ayrılmaktadır. Laclau'nun söylemsel (discursive) olarak oluşturduğu kolektif kimlikler statik değildir. Oluşan bir kolektif kimlik üzerinden farklı söylemlerin oluşturduğu hegemonik mücadele sürekli devam eder. Böylece her an bir eşdeğerlik zinciri fragmanlarına ayrılabilir. Karşılanamayan talepler başka bir söylemin etki alanına girebilirler. Kısaca siyaset her zaman dinamiktir ve statik bir birlik ya da dikişlenme (sutation) siyasette hiçbir zaman gerçekleşemez. Siyasette belirli bir söylem üzerine kurulan düzen, bir totalite oluşturmaz ve evrensellik taşımaz.

Laclau'nun siyaset teorisi, *Emancipation(s)*(Özgürleşme(ler)) ve *On Populist Reason* (*Popülist Akıl Üzerine*) eserleriyle perçinlenmiştir. Ancak *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*'de ortaya çıkan temel siyaset felsefesi diğer eserlerde de geçerliliğini ve etkisini sürekli korumuştur. *Emancipation(s)*'da yerellik ve evrensellik üzerine tartışmalar yürütülmüş (Laclau, 1996). *On Populist Reason*'da ise hegemonya ve söylem teorisiyle popülist siyasetin kuruluşu ve popülizmin nasıl siyasetin kendisi olduğu irdelenmiştir (Laclau, 2005). Yine Chantal Mouffe'un çıkardığı *For A left Populism (Sol Popülizm İçin)* eserinde ise yükselen sağ popülizme karşı acilen yeni bir alternatif sol siyasetin popüler demokratik alanda ortaya çıkması gerektiği vurgulanarak incelenmiştir (Mouffe, 2018). Chantal Mouffe liberal siyasetin sınırlarını radikal demokratik bir siyasetle göstererek, agonistik rekabetçi bir çerçevede siyaseti incelemiştir. Mouffe'a göre siyaset liberallerin belirttiği gibi bir uzlaşma siyaseti değildir. Bu nedenle, siyaset rekabetçi ve çatışmacı bir hatta gerçekleşir. Aynı zamanda, aslında siyasetin düşmanlaştırıcı bir hattan da çıkartılması gerekir. Böylece, düşmanlaştırıcı bir söylemden arınmakla çatışma ortamı birbirleriyle rekabet eden siyasi söylemleri ortadan kaldırıcı derecede dışlayıcı olamaz (Mouffe, 1999). Aykutalp'ın (2020) belirttiği üzere temel sorunsal siyasalın çatışmacı doğasında çoğulcu bir toplumun nasıl varedileceği yönündedir. Bu da ancak çoğulculuğun radikal demokratik değerleri derinleştirerek kendisine ifade olanağı yaratmasından geçer.

Devrimci öznellik üzerine tartışmalar Laclau'nun söylem teorisinin en özgün yanlarından birini oluşturmaktadır. Öznellik bağlamında, Laclau'ya göre bir şey özsel ve içkin olarak devrimci özne olamaz. Laclau'ya göre içkin bakışla öznellik oluşmaz. Öznellik dışsal olarak iktidarı hedefleyen hegemonik bir siyasetle yapılabilir. Siyaset kolektif kimliklerin inşası ve hegemonya'dır. Gramsci'den etkilenen Laclau, Gramsci'deki özcü hegemonya anlayışını sınıfçı bağından çıkarıp postyapısalcı bir bağlamda eklemleyerek hegemonya siyasetinin sol politika açısından önemli bir araç olmasını sağlamaktadır. Laclau'ya göre toplumdaki antagonizmalar çoğulcudur ve sadece sınıfsal alanda ortaya çıkmaz. Emek hareketleri veya işçi

sınıfı otomatik olarak devrimci öznellik kazanmaz. Devrimci özneliği kazandıracak olan şey hegemonya ve eklemleme siyasetidir. Dolayısıyla ‘Halk’ öznesi antagonizmaların çoğulculuğunu yakalaması ve de siyaseti bir cephe siyasetine dönüştürmesi bakımından ideal olan devrimci öznedir. Laclau’nun söylem teorisinde bahsettiği söylem teorisine özgü kavramlarla Laclau siyasi iktidarın hegemonik bir stratejiyle nasıl elde edileceğini anlatmaktadır. Çünkü Laclau’ya göre toplum söylem ve dil aracılığıyla inşa edilir. Laclau’nun hegemonik siyaseti, popülizmi yani Türkçe karşılığıyla halkçı siyaseti siyasetin olmazsa olmaz bir yapısal elementi olarak görür. Dolayısıyla popülizm Laclau’da siyasetin kurucu unsurudur. Popülist olmayan sınıf indirgemeci bir siyasetle başarı sağlanamayacağı iddia edilir. Laclau’nun eski eserinde sosyalizm popülizmle eşitlenmiş gözükmetedir (Laclau, 1979). Başka bir deyişle, Laclau’da popülizm liberal pejoratif bağından koparak demokrasinin demokratikleştirilmesi bağlamında politik bir mantık olarak düşünülmektedir (Ateş, 2023). Laclau’nun *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*’sinde ise sınıfın ayrıcalıklı bir konumu ortadan kalkar. Sınıfa ayrıcalıksız bir rol biçmesi Laclau’ya karşı sınıf siyasetinden kaçma veya inkâr etme suçlamalarına rol açmıştır. Gerçekte Laclau sınıf siyasetini inkar etmemekte, sadece sınıf siyasetine öncelikli bir önem atfetmemektedir. Laclau’nun hegemonik siyaseti sınıfı ve kimliği birbirine eklemlemeyi başarmaktadır. Halk ve Oligarşi antagonizması üzerine oluşturulan devrimci popülist siyaset Latin Amerika ve Türkiye’de de yaygın olarak sol hareketlerin önemli bir bölümünü etkilemiş; özellikle Latin Amerika özelinde Latin Amerika solunun günümüzde de siyasal aktör olarak kalmasına büyük oranda katkı sağlamıştır.*

3.Ashley ve Laclau’da Karşılaştırmalı Postyapısalcılık

Çalışmanın bu kısmı yukarıda ele aldığım iki düşünürün düşünceleri kıyaslanarak karşılaştırmalı bir zeminde ve yöntemle onların benzerlik ve farklılıklarını tespit etmeye çalışılıyor. Uluslararası ilişkiler disiplininde eleştirel teoriden yoğun biçimde etkilenen Ashley, güvenlik çalışmalarının söylemsel boyutunu ve politik sorgulamanın epistemolojik temellerini öne çıkardı. Diğer yandan, post-Marksist teori alanında Ernesto Laclau, siyasi kimliklerin söylemsel inşasını ve hegemonyanın dinamiklerini araştırdı, politikanın bir mücadele ve ifade alanı şeklinde altını çizerek politikayı kavrama anlayışımızı şekillendirdi. Her iki bilim adamı da post-yapısalcı düşünceyle köklü bir bağa sahip olsa da, teorik temelleri bazı ince farklılıklar barındırmaktadır. Ashley’nin çalışmaları derinlemesine eleştirel bir teoriye dayanmaktadır.

* Ellen Wood, Ernesto Laclau ve Michael Hardt & Antonio Negri’nin devrimci öznellik görüşleri üzerine yaptığım sözlü sunum, 1-3 Şubat 2023 tarihlerinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)’nde gerçekleştirilen 17. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi’nde *Sınıf, Halk ve Çokluk Bağlamında Devrimci Öznellik Tartışmaları* başlığıyla sunulmuştur. Bu sözlü sunumdaki bazı düşünceler kısmen bu makalede de aktarılmıştır.

Burada eleştirel teoriden bahsederken özel olarak Frankfurt Okulu anlaşılmalıdır. Ayrıca, Ashley, güvenlik ve egemenlik gibi geleneksel kavramların oluşumunu deşifre etmek için Michel Foucault ve Jacques Derrida'dan ilham almaktadır. Laclau ise Chantal Mouffe ile birlikte Marksist kavramları post-Marksist bir bakış açısıyla yeniden yorumlayarak, güç ve politik kimliklerin söylemsel doğasını vurgular. Elbette Laclau'da söylem bağlamında Michel Foucault'dan önemli oranda etkilemiştir. Laclau'nun Foucault'nun söylem teorisinden farklılaştığı nokta ise hegemonyayı söylem teorisine eklemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Foucault'nun söylemindeki eksik olan hegemonya boyutu Laclau'da siyasalın kurucu bir unsuru haline gelmiştir.

Kavramsal açıdan düşünürlere odaklandığımızda, Ashley'nin güvenlik söylemine eleştirel açıdan önemli katkılar sunduğunu görebiliriz. Ashley ana akım güvenlik söylemini güç yapılarını meşrulaştırdığı ve alternatif perspektifleri dışladığı için eleştirmektedir. Laclau'da ise söylem yoluyla siyasi kimlikler inşa edilmektedir. Söylemin doğası ise değişken veya olumsal ya da öngörülemez (contingent) olarak hegemonik bir çerçevede şekillenir. Popülizm bağlamında baktığımızda her iki bilim insanının popülizmi politik destek için bir söylemsel strateji olarak değerlendirdiğini anlayabiliriz. Yalnız Ashley, popülist retorik için manipulatif yönüne vurgu yaparken, Laclau'da popülist retorik kolektif kimlikleri ve popüler demokratik talepleri kurucu bir çerçevede formüle etmekte kullanılmaktadır. Laclau'da popülizm siyasetin kurucu bir unsuru seviyesine yükselmiştir.

Epistemolojik ve metodolojik bağlamlarda ise Ashley ve Laclau'da daha fazla benzeşme alanları bulmak mümkündür. Ashley, ana akım Uluslararası ilişkiler Teorileri'ne kökten bir eleştiri getirirken, yapısalcılığın nesnellik ve tarafsızlık tezlerini sorgular. Laclau'da bilginin söylemsel inşasına odaklanarak politik doğruluk iddialarının değişken (contingent) doğasına vurgu yapmaktadır. Metodolojik bağlamda ise Ashley baskın ana akım teorilerin deşifre edilmesi için felsefi ve kültürel çalışmalardan yapı-bozumla oluşan metin analizlerine yoğun önem verir. Laclau ise metodolojik olarak söylemsel kimliklerin oluşmasında sembollerin ve retorik içeriğine özel önem verir. Semboller ve retorik, Laclau'nun düşüncesinde popülist siyaset oluşumunun önemli elementleridir. Sonuç olarak, Richard Ashley ve Ernesto Laclau'nun teorilerinin karşılaştırmalı analizi, siyasi teori alanındaki post-yapısalcı düşüncenin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Farklı disiplinler üzerinden gelen bu iki eleştirel ve postyapısalcı mantık, politikanın söylemsel temellerinin ve politik kimliklerin ve ittifakların şekillendirilmesindeki rolünün anlaşılmasına yönelik değerli katkılar sağlamaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada öznellik tartışmalarına da vurgu yaparak Laclau'nun söylem teorisi ve Ashley'nin güvenlik çalışmalarının söylemsel boyutu ve teorik arka planı incelenmiştir. Laclau'nun öne sürdüğü söylem teorisi özellikle devrimci öznellik alanında siyaset teorisine özgün katkılar yapmıştır. Laclau'ya göre, devrimci öznellik doğrudan belirli bir sınıfa veya kimliğe ait değildir; bunun yerine, hegemonik siyasetle ilişkilendirilir ve politik kimliklerin söylem aracılığıyla inşa edildiği bir süreçtir. Ashley'nin çalışmalarının epistemolojik kökenlerini inceleyen ilgili bölümde, Uluslararası ilişkiler alanındaki Ashley'nin eleştirel teorisinin söylemsel boyutta Frankfurt Okulu (Frankfurt School of Critical Theory), Foucault ve Derrida gibi postyapısalcı düşünürlerden etkilendiğinin altı çizilmiştir. Her iki düşünür de eleştirel teoriye ve post-yapısalcılığa derinlemesine bağlıdır, ancak teorik temelleri arasında ince farklılıklar vardır. Ashley, güvenlik çalışmalarının ve devletin oluşumunun söylemsel boyutunu vurgularken, Laclau siyasi kimliklerin söylemsel inşasını ve hegemonyanın rolünü vurgular. Ashley'nin eleştirisi, geleneksel güvenlik söylemlerinin alternatif bakış açılarını dışlamasıyla ilgilenirken, Laclau, politik kimliklerin ve retorikğin şekillendirilmesinde söylemin değişken doğasını vurgular. Bu çalışma, postyapısalcı düşünce ve politikanın doğasını anlama çabalarına dair önemli bir perspektif sunmayı amaçlayarak, politikanın söylemsel temellerinin ve kimliklerin nasıl şekillendiğine dair özgün bir anlayış sağlamayı hedeflemiştir.

Kaynaklar

- Akgün, R. C. (2023). The Necessity and Chance in Aristotle's Theory of Society and Ethics. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 215-225. <https://doi.org/10.47948/efad.1367934>
- Akgün, R. C. (2024). Georg Simmel's Stranger and Walter Benjamin's Flaneur's Ways of Seeing and Knowing. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (23), 41-52. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1384552>
- Ashley, R. K. (1981). Political Realism and Human Interests. *International Studies, Quaterly*, 25, 204-236.
- Ashley, R. K. (1989). Living on Border Lines: Man, Post-Structuralism and War. In J. Der Derian & M. Shapira (Eds.), *International/Intertextual Relations: Postmodern Readings of World Politics* (pp. 259-322). Lexington Books.
- Ashley, R. K. (2000). Poverty of Neorealism. In Linklater (Ed.), *International Relations: Critical Concepts in Political Science* (pp. 1572-1632). Routledge.
- Ateş, K. (2023). Amerikan Popülistleri Popülist Miydi? Liberal Popülizm Eleştirisinin Sınırları Üzerine. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78 (3), 605-626. <https://doi.org/10.33630/ausbf.1293608>

Aykutalp, A. (2020). Radikal Demokrasi ve Popülist Siyasetin Öznesi Olarak Halk'ın İnşası. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (29), 53-78.

Campbell, D. (2010). Poststructuralism. In T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith (Eds.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* (2nd ed., pp. 213-237). Oxford University Press.

Dinç, D. (2020). Na Beregu "Imperii". *Kriticheskiy Analiz Kontseptsii Hardta i Negri* [İmparatorluk Kıyısında: Hardt ve Negri'nin Kavramının Eleştirel Analizi]. Polis. Political Studies, (2), 92-108. Doi: 10.17976/jpps/2020.02.07

Dinç, D. (2022). Rethinking early Soviet nationality policies within the poststructuralist context: Marxist legacy, Soviet nation-building, and contingency. *Social Science Information*, 61 (2-3), 271-296. Doi: <https://doi.org/10.1177/05390184221112596>

Geras, N. (1987). Post-Marxism. *New left review*, 163, 40-82.

Keyman, F. (2003). Eleştirel Düşünce: İletişim, Hegemonya, Kimlik/Fark. In A. Eralp (Ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. İletişim Yayınları.

Köker, L. (2008). *İki Farklı Siyaset Bilgi Teorisi-Siyaset Bilimi İlişkileri Açısından Pozitivizm ve Eleştirel Teori*. Dipnot Yayınları.

Laclau, E. (1979). *Ideology and Politics in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. Verso.

Laclau, E. (1996). *Emancipations(s)*. Verso.

Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. Verso.

Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. Verso.

Machiavelli, N. (2008). *The Prince*. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company, Inc.

Martin, G. (1999). *Fifty Key Thinkers in International Relations*. Routledge.

Mouffe, C. (1999). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism? *Social Research*, 66 (3), 745-758.

Mouffe, C. (2018). *For A Left Populism*. Verso.

Wood, E. M. (1999). *The Retreat From Class: A New 'True' Socialism*. Verso.